

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
ประเด็นคำถามในการวิจัย.....	7
คำตอบเชิงสมมติฐาน.....	7
ขอบเขตและระเบียบวิธีวิจัย.....	7
นิยามศัพท์.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	17
2 กระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก.....	19
ความหมาย ประเภท และขอบเขต.....	19
กระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตก.....	25
- เหตุผลนิยม.....	27
- ประสบการณ์นิยม.....	33
- อนุমানนิยม.....	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
กระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันออก.....	45
- ปรัชญาพราหมณ์-ฮินดู.....	45
- พุทธปรัชญา.....	56
- มหายาน.....	57
- เถรวาท.....	66
บทสรุป.....	75
3 จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท.....	77
จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซน.....	77
- ภูมิหลังและพัฒนาการของนิกายเซน.....	77
- กำหนดนิกายสำคัญของเซน.....	86
- เครื่องมือแห่งซาโตริหรือการตรัสรู้.....	88
- การปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน.....	94
- แนวคิดว่าด้วยเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซน.....	98
- ธรรมชาติของจิต.....	99
- พุทธภาวะและธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ.....	103
- บทสรุป.....	112
จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	114
- แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับจิตเดิมแท้.....	114
- จิตคืออะไร.....	115
- ลักษณะของจิต.....	117
- แหล่งที่เกิดและที่อาศัยของจิต.....	119
- จิตกับอารมณ์.....	120
- การทำงานของจิต.....	121
- อำนาจของจิต.....	125
- ประเภทของจิต.....	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจิตเดิมแท้.....	149
- บทสรุป.....	154
4 อรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์.....	157
ความหมายและทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ทางตะวันตก.....	157
- การตีความเชิงศาสนา.....	164
- การตีความเชิงปรัชญา.....	168
ความหมายและทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์.....	177
- พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เถรวาท.....	180
- พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์มหายาน.....	193
- เปรียบเทียบพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เถรวาทกับมหายาน.....	198
บทสรุป.....	201
5 การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา.....	203
การตีความเรื่องจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบโลกียปัญญา....	205
- ทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์กับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้....	208
- โภจนากับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้.....	209
- ชาเซนกับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้.....	211
- มอนโดกับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้.....	219
- การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เรื่องจิตเดิมแท้กับกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบโลกียปัญญา.....	222
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	222
- ด้านศิลปวัฒนธรรม.....	227
- ด้านพัฒนาบุคลากร.....	232
- ด้านการทำงาน.....	236

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การตีความเรื่องจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบ โลกุตระปัญญา	240
- ทฤษฎีพุทธธรรมปริวรรตศาสตร์กับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้.....	240
- อุปายโกศลวิธี (โกอาณ) กับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้	241
- วิทยาวิธีหรือศูนย์ตากับการตีความเรื่องจิตเดิมแท้.....	242
- การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธธรรมปริวรรตศาสตร์เรื่องจิตเดิมแท้ กับกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบ โลกุตระปัญญา.....	245
- ด้านการศึกษาธรรม.....	245
- ด้านการปฏิบัติธรรม.....	249
- ด้านการพิจารณาความว่าง.....	255
บทสรุป.....	258
6 สรุป ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ.....	262
สรุป.....	262
องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบของจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา...	278
ข้อวิจารณ์.....	282
ข้อเสนอแนะ.....	284
- ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์.....	284
- ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	284
รายการอ้างอิง.....	286
ประวัติผู้วิจัย.....	297

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
2	กลไกของมนัสแบบบริสุทธิแห่งผัสสะ.....	41
3	กลไกของมนัสแบบบริสุทธิแห่งความเข้าใจ.....	42
4	ความแตกต่างระหว่างประมาณในปรัชญาพราหมณ์-ฮินดู.....	54
5	ความสอดคล้องระหว่างมหาสติปัญฐานกับชาเซน	65
6	ความสอดคล้องระหว่างโพธิปักขิยธรรมกับปัจจัยในการศึกษาเซน....	65
7	ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับมรรคมงคล 8.....	66
8	การเปรียบเทียบของศีลธรรมในฝ่ายปัญญา.....	67
9	ความสัมพันธ์ของปัญญาวัตรธรรมกับปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิและรัตนตรัย	74
10	ความสัมพันธ์ระหว่างทวาร วิทยญาณ กับอารมณ์.....	120
11	ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎี 2 กับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์.....	181
12	ความแตกต่างกันระหว่างพุทธปรัชญาเถรวาทกับพุทธปรัชญาเซน.....	199
13	ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญา 2 กับหลักธรรมต่าง ๆ.....	205
14	ความสัมพันธ์ระหว่างบารมีในฝ่ายมหายานกับเถรวาท และบารมีกับ อกุศลมูล.....	206
15	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ และคุณลักษณะพื้นฐานของเซน.....	208
16	ความสัมพันธ์ระหว่างชาเซนกับมหาสติปัญฐาน.....	218

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างปุ๋ยชะกับประถตุติ.....	49
2	ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติกับการบรรลุธรรม	64
3	การจำแนกทวารจรจิต 54 ดวง.....	128
4	การจำแนกรูปาวจรจิต 15 ดวง.....	141
5	การจำแนกรูปาวจรจิต 12 ดวง.....	144
6	การจำแนกโลกุตตรจิต 8 หรือ 40.....	146
7	โช ชู เสน.....	250
8	เสน ชู โช.....	251
9	โช ชู ไร.....	252
10	เคน ชู จี.....	253
11	เคน ชู โต.....	254
12	จิตกับวัตถุ.....	256
13	ความรู้แท้จริงที่ถูกแบ่งแยก.....	257
14	ความรู้แท้จริงที่สมบูรณ์.....	257
15	ภาวะจิตของผู้บรรลุชาโตริ.....	258
16	กรอบแนวคิดกระบวนการพัฒนาปัญญาในพุทธปรัชญาเซน	273
17	กรอบแนวคิดองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบของจิตเดิมแท้ใน กระบวนการพัฒนาปัญญา.....	278

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

1. คำอธิบายสัญลักษณ์

การอ้างอิงในงานวิจัยนี้ มีคำอธิบายพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และฎีกาปกรณ์วิเสส ดังต่อไปนี้

ก. พระไตรปิฎก

1) ภาษาบาลี ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ของเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น พ.ธ. (บาลี) 25/11/14 หมายถึง สุตตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชุมมปาฬิ (ภาษาบาลี) เล่มที่ 25 ข้อ 11 หน้า 14 ฉบับสยามรัฐ

2) ภาษาไทย ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ของเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น พ.ธ. (ไทย) 25/39/37 หมายถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชัมมบท (ภาษาไทย) เล่มที่ 25 ข้อ 39 หน้า 37 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข. อรรถกถา

1) ภาษาบาลี ใช้อรรถกถาบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ของเล่ม/หน้า เช่น อ.ต.อ. (บาลี) 14/299 หมายถึง อังคุตตรนิกาย มโนรทปุรณี ติกนิปาตอฏฐกถา (ภาษาบาลี) เล่มที่ 14 หน้า 299 ฉบับสยามรัฐ

2) ภาษาไทย ใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ของเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น อ.ท.อ. (ไทย) 75/16/335 หมายถึง อภิธรรมปิฎก อัฐุสาลีนิ ชัมมสังคณีอัฐุสาลี (ภาษาไทย) เล่มที่ 75 ข้อ 16 หน้า 335 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย

ค. ปกรณ์วิเสส และฎีกาปกรณ์วิเสส

1) เนตติปกรณ์ ฉบับภาษาไทย แปลโดย พระคันธสาราภิงค์ หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่หน้า เช่น เนตติ. (ไทย) 80 หมายถึง เนตติปกรณ์ (ภาษาไทย) หน้า 80 ฉบับแปลโดย พระคันธสาราภิงค์

2) *วิสุทธิธรรมรค* ฉบับภาษาบาลี หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ภาคของคัมภีร์/หน้า เช่น *วิสุทธิ. (บาลี) 1/184* หมายถึง *วิสุทธิธรรมคูปกรณ์ (ภาษาบาลี) ภาค 1 หน้า 184 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

3) *วิสุทธิธรรมรค* ฉบับภาษาไทย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่ภาคของคัมภีร์/ตอน/หน้า เช่น *วิสุทธิ. (ไทย) 1/2/60* หมายถึง *วิสุทธิธรรมรคปกรณ์ (ภาษาไทย) ภาค 1 ตอน 2 หน้า 60 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

4) *อภิธรรมมวตาร* ฉบับภาษาไทย แปลโดย พระคันธสาราภิงค์ หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่หน้า เช่น *อภิ.วตาร. (ไทย) 401* หมายถึง *อภิธรรมมวตาร (ภาษาไทย) หน้า 401 ฉบับแปลโดย พระคันธสาราภิงค์*

5) *อภิธรรมมุตตสงคหปาลียา สห อภิธรรมมุตตวิภาวินีฎีกา* ฉบับภาษาบาลี ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่หน้า ดังนี้

กรณีปกรณ์วิเสศ ชื่ออภิธรรมมุตตสังคหปาลี เช่น *สงคห. (บาลี) 3-4* หมายถึง *อภิธรรมมุตตสงคหปาลี (ภาษาบาลี) หน้า 3-4 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

กรณีฎีกาปกรณ์วิเสศ ชื่ออภิธรรมมุตตสังคหวิภาวินีฎีกา เช่น *วิภาวินีฎีกา. (บาลี) 86* หมายถึง *อภิธรรมมุตตสังคหวิภาวินีฎีกา (ภาษาบาลี) หน้า 86 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

6) *อภิธรรมมุตตสังคหปาลี และอภิธรรมมุตตวิภาวินีฎีกา* ฉบับภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย หลักเกณฑ์การอ้างอิง จะระบุอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ในวงเล็บจะระบุภาษา ตามด้วยเลขที่หน้า ดังนี้

กรณีปกรณ์วิเสศ ชื่ออภิธรรมมุตตสังคหปาลี เช่น *สงคห. (ไทย) 194* หมายถึง *อภิธรรมมุตตสังคหปาลี (ภาษาไทย) หน้า 194 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

กรณีฎีกาปกรณ์วิเสศ ชื่ออภิธรรมมุตตสังคหวิภาวินีฎีกา เช่น *วิภาวินีฎีกา. (ไทย) 49-50* หมายถึง *อภิธรรมมุตตสังคหวิภาวินีฎีกา (ภาษาไทย) หน้า 49-50 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*

2. คำย่อ

ก. พระไตรปิฎก

1. พระวินัยปิฎก (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

วิ.ม.	(ไทย) =	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย) =	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

2. พระสุตตันตปิฎก

2.1 ภาษาบาลี (ฉบับสยามรัฐ)

อง.ฉก.	(บาลี) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
ช.ธ.	(บาลี) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)

2.2 ภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ที.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปธานาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปธานาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปธานาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตตกนินบาต	(ภาษาไทย)
ช.ธ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ช.อิตี.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตก	(ภาษาไทย)
ช.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ป.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามวรรค	(ภาษาไทย)

3. พระอภิธรรมปิฎก (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

อภิ.สง.	(ไทย) =	อภิธัมมปิฎก ชัมมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย) =	อภิธัมมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ธา.	(ไทย) =	อภิธัมมปิฎก ธาคูกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ป.	(ไทย) =	อภิธัมมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภิ.ก.	(ไทย) =	อภิธัมมปิฎก กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

ข. อรรถกถา

1. ภาษาบาลี (ฉบับสยามรัฐ)

อง.ติก.อ.	(บาลี) =	องคุตตรนิกาย มโนรปปุณณิ ดิกนิปาตอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(บาลี) =	อภิธัมมปิฎก อฏฐสาลินี ชัมมสังคณีอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)

2. ภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ส.ส.อ.	(ไทย) =	สังยุตตนิกาย สวรรคตปกาสินี สคาถวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.นิ.อ.	(ไทย) =	สังยุตตนิกาย สวรรคตปกาสินี นิทานวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ติก.อ.	(ไทย) =	องคุตตรนิกาย มโนรปปุณณิ ดิกนิปาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ข.เปต.อ.	(ไทย) =	ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา เปตวัตถุอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.สง.อ.	(ไทย) =	อภิธรรมปิฎก อฏฐสาลินี ชัมมสังคณีอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ค. ปกรณ์วิเสส และฎีกาปกรณ์วิเสส

1. ภาษาบาลี (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

วิสุทฺธิ.	(บาลี) =	วิสุทฺธิมคฺคปกรณ์	(ภาษาบาลี)
สงฺคห.	(บาลี) =	อภิธัมมตฺถสงฺคห	(ภาษาบาลี)
วิภาวินีฎีกา.	(บาลี) =	อภิธัมมตฺถวิภาวินีฎีกา	(ภาษาบาลี)

2. ภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับแปลโดย พระคันธสาราภิวังค์)

เนตฺติ.	(ไทย) =	เนตฺติปกรณ์	(ภาษาไทย)
วิสุทฺธิ.	(ไทย) =	วิสุทฺธิมรรคปกรณ์	(ภาษาไทย)
อภิ.วตาร.	(ไทย) =	อภิธัมมวตาร	(ภาษาไทย)
สงฺคห.	(ไทย) =	อภิธัมมตฺถสงฺคห	(ภาษาไทย)
วิภาวินีฎีกา.	(ไทย) =	อภิธัมมตฺถวิภาวินีฎีกา	(ภาษาไทย)